

Jaap van Ginneken

Exotisch Hollywood. Verbeelding van andere culturen in recente films

Boom (Amsterdam) 2006, 286 p., € 29,50,
ISBN 90 85060 80 X

De verbeelding van andere culturen in westerse reisverhalen, literatuur en speelfilms is al jaren een populair thema in de communicatiewetenschappen, antropologie en geschiedenis. Een goede Nederlandstalige verhandeling op dit gebied ontbrak nog. Die leemte is nu opgevuld door de communicatiewetenschapper/psycholoog Jaap van Ginneken. Hij heeft een zeer leeswaardig boek geschreven over de manier waarop filmproducenten in Hollywood de niet-westerse wereld verbeelden en vormgeven. Dit boek leidt zeker niet tot nieuwe inzichten, maar herhaalt bekende opvattingen uit de literatuur. Van Ginneken stelt dat de beeldvorming van niet-westerse culturen door Hollywood balanceert tussen enerzijds de naïeve, exotische (veelal erotische) ‘ander’ en anderzijds de gevaarlijke, onbetrouwbare en agressieve ‘ander’. De wervende achterflap van zijn boek beschrijft dat er in China en Japan opschudding ontstond over de film *MEMOIRS OF A GEISHA*, en in Thailand over *ANNA AND THE KING* en in India over *INDIANA JONES AND THE TEMPLE OF DOOM*. Hier wordt de retorische vraag gesteld of het waar is dat succesfilms over andere culturen nog steeds stereotype verhalen lijnen en karakters bevatten die stammen uit de tijd van kolonialisme en segregatie? En het antwoord is natuurlijk: ‘Ja’.

Van Ginneken behandelt bekende Hollywoodthema’s en -films op een nogal ongebruikelijke en willekeurige manier in hoofdstukken als: ‘Volwassen of kinderlijk’. Hierin komen met name Walt Disney-films als *ALLADIN*, de *LEEUWENKONING* en *POCAHONTAS* aan de orde. Een ander hoofdstuk heet ‘De temmers en het woeste’. Dit hoofdstuk behandelt *TARZAN* films en huidige ‘reality soaps’ als *ROBINSONS* en *SURVIVAL*. Het hoofdstuk ‘Preutsen en wulpsen’ betreft de erotische aantrekkingskracht van ethnische vrouwen, de mythe van het bounty-eiland en in ‘Vriend en vijand’ komen we vooral *RAMBO* en *JAMES BOND* tegen. De kracht van het boek zit

vooral in de analyse van de manier waarop de wereldpolitieke en maatschappelijke context de keuzes van Hollywood hebben beïnvloed. Zo ben ik het met Van Ginneken eens wanneer hij stelt dat het geen toeval is dat de slechterik in Walt Disney’s *ALADIN*, de grootvizier Jalar, er precies zo uit kwam te zien als de gehate Ayatollah Khomeiny. Een andere boef in de openingsscène heeft opvallend veel gemeen met Saddam Hussein. De productie van de film vond plaats in 1992 in een zeer specifieke sfeer van gewapende confrontatie tussen het Westen en de Arabische gemeenschap, met name na de inval van Irak in Koeweit.

De achterliggende vragen als ‘hoe en waarom zijn deze beelden in deze vorm tot stand gekomen?’ zijn onderdeel van een lang debat waar Van Ginneken nauwelijks aandacht aan besteedt. In één alinea verwijst hij naar het boek *Oriëntalisme* van Edward Said, maar geen woord over zijn andere werk over beeldvorming in de westerse literatuur (*Cultuur en Imperialisme*, 1994). Geen woord over het niet zachtzinnige debat dat het werk van Said heeft losgemaakt, ook in Nederland. Dus ook geen woord over het werk van Peter van der Veer die met zijn *Modern Oriëntalisme* (1995) de tongen goed los kreeg.

Bovendien is Hollywood niet de enige die overloopt van stereotypen. We spreken tegenwoordig niet meer alleen over eurocentrisme, maar ook over afro-centrisme, China-centrisme en wat niet al. Met andere woorden: door zich te beperken tot de beeldvorming van het Westen ten aanzien van het niet-westen maakt Van Ginneken het zich wel wat gemakkelijk. De bronnen zijn makkelijk voorhanden. Er is al veel over bekend (hoewel hij dat niet gebruikt). En hij plaats zich zelf in een politiek-correct discours. De ‘bad guys’ zijn de Hollywoodproducenten en de ‘good guys’ zijn de mensen in de niet-westerse wereld, die ook in dit boek niet aan het woord komen. Dat is een pijnlijke stilte in een boek dat zo politiek-correct probeert te zijn. Dat politiek-correcte begint in de tweede helft van het boek ook danig te irriteren. Met name als hij de ‘reality soap’ *ROBINSONS* bespreekt en het heeft over de ‘onzichtbare Vrijdag’. Hiermee verwijst hij naar de niet-westerse loopjongens achter de schermen

op de exotische filmset. Met andere woorden: in zijn ogen was Vrijdag de *zichtbare* helper/slaaf van Robinson Crusoe, maar die is nu gedegradeerd tot een *onzichtbare* helper/slachtoffer. Brrrr. Verder besteedt Van Ginneken buitensporig veel aandacht aan randverschijnselen, zoals de budgetten van de film, de omzet, de winst en het aantal verkochte kopieën en het aantal bezoekers in de bioscoop. Tien pagina's lang draaft hij door over het succes van de JAMES BOND-producties. Dit gaat ten koste van de ruimte voor analyse over beeldvorming.

Hoeveel spannender was het geweest wanneer Van Ginneken had gekeken naar de manier waarop 'zwarten over zwarten' denken, zoals in het boek *The Color Purple* van Alice Walker, dat na verfilming enorm veel stof deed opwaaien. Of wat te denken van een analyse van niet-westerse films, zoals in het recente boek van Melissa Thackaway, *Africa Shoots back. Alternative perspectives in Sub-Saharan francophone African film* (2003). De achterflap van het boek van Van Ginneken heeft het over de opschudding die in niet-westerse landen ontstond over beeldvorming in Hollywoodfilms. Maar die niet-westerse reactie krijgt geen aandacht in het boek. Dat zijn allemaal gemiste kansen. Nu hebben we een boek in het Nederlands, waarvan er al voldoende in het Engels zijn. Het beste vind ik het door Van Ginneken veel geciteerde Ella Shoah en Robert Stam, *Unthinking Eurocentrism – Multiculturalism and the Media* (1994). Dat boek is geschikt voor gevorderde studenten, terwijl het boek van Van Ginneken vooral bedoeld lijkt voor beginnende studenten met geen of nauwelijks ervaring in het denken over beeldvorming.

Gijsbert Oonk